

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยก็คือ เป็นการปกครองที่ให้ราษฎรใช้อำนาจอธิปไตย หรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศดำเนินการปกครองให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎรเองคือ ราษฎรดำเนินกิจการงานของรัฐเองและพึ่งตัวเอง แต่เนื่องจากประเทศที่มีพลเมืองมาก ๆ ย่อมไม่สามารถที่จะจัดให้พลเมืองมาประชุมกระทำหน้าที่ปกครองตนเองได้อีกประการหนึ่งการปกครองในปัจจุบันนี้ ย่อมมีปัญหาสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นสำหรับบุคคลทั่วไปจะเข้าใจได้และแม้มีผู้เข้าใจได้บ้างก็ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดำเนินการด้วยตนเอง ฉะนั้นสิ่งที่ทุกคนพอทำได้ก็คือ เลือกตั้งบุคคลที่เห็นว่ามีความสามารถเหมาะสม ที่จะมากระทำหน้าที่แทนราษฎร การปกครองโดยวิธีนี้เป็นการปกครองซึ่งราษฎรใช้อำนาจอธิปไตย โดยผ่านทางผู้แทนของราษฎรหรือที่เรียกว่า ผู้แทนราษฎรเพื่อที่จะ ทำหน้าที่นิติบัญญัติ หรือออกกฎหมายในการปกครองประเทศ

ประเทศไทยมีการปกครอง ที่เลียนแบบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา (parliamentary system) ตลอดมา ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2539) เป็นเวลารวม 64 ปี ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว 15 ฉบับ มีการเลือกตั้งทั่วไป 18 ครั้ง จากการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทของรัฐสภาในรูปลักษณะและการควบคุมรัฐบาลโดยรัฐสภา ตามความจำเป็นของแต่ละครั้งด้วย

สถาบันนิติบัญญัติเป็นสถาบันทางการเมืองที่สูงที่สุดสถาบันหนึ่ง และถือว่าเป็นกลไกทางการเมืองที่มีความจำเป็นและสำคัญอย่างหนึ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีรัฐสภาเป็นตัวแทนของอำนาจนิติบัญญัติ ซึ่งจะมีบทบาทและหน้าที่ตรากฎหมายเพื่อใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน และมีหน้าที่ถ่วงดุลย์อำนาจของฝ่ายบริหารตลอดจนควบคุมการบริหารงานของคณะรัฐบาล ให้เป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ตามที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา¹ องค์การนิติบัญญัติได้เริ่มมีตั้งแต่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยได้มีการ

¹ จรูญ สุภาพ (บรรณารักษ์) , การปกครองและการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2521) , หน้า 160.

จัดตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (council of state) และสภาองคมนตรี ซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวน 10 คนขึ้นไป แต่ไม่เกิน 20 คน ล้วนเป็นขุนนางสามัญระดับต่ำกว่าเสนาบดีมีหน้าที่ถวายคำปรึกษาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน และดำเนินการปรับปรุงระบบการบริหารให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติโดยส่วนรวม²

รัฐสภานอกจากจะมีหน้าที่ตรากฎหมายแล้ว ยังมีหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมรัฐบาลซึ่งทั้งสองประการนี้เป็นหน้าที่ตามกฎหมาย ดังที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับอันนับเป็นหลักการสำคัญ แต่ในสภาพความเป็นจริงและโดยเฉพาะในประเทศไทยรัฐสภาจะมีบทบาทมาก หรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับเจตนาของฝ่ายบริหาร และเหตุการณ์ทางการเมืองเป็นสำคัญอีกด้วย ด้วยเหตุนี้เอง จึงปรากฏว่าบทบาทของรัฐสภาดังกล่าวก็ได้ดำเนินไปได้ดีเท่าที่ควร อาทิ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเองก็ไม่สามารถรวมกันเป็นปีกแผ่น เนื่องจากขาดพรรคการเมืองที่สามารถทำหน้าที่ตามที่ควรจะเป็น จึงทำให้อำนาจของผู้ปกครองของไทย เป็นอำนาจที่ปราศจากการควบคุมที่แท้จริงทั้งในและนอกรัฐสภา (การควบคุมนอกรัฐสภา คือการควบคุมจากประชาชนและองค์กรอื่น ๆ โดยการผลักดันทางการเมือง) นอกจากนี้แล้วฝ่ายนิติบัญญัติของไทยยังไม่ได้ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชนเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตามรัฐสภาในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของอำนาจธิปไตย ยังคงมีความหมายอย่างยิ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย การศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของฝ่ายค้านในการควบคุมรัฐบาลก็เพื่อหาทางเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองในระบบรัฐสภาในประเทศ จึงนับได้ว่าเป็นประโยชน์มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้ก็เพราะว่ารัฐบาลซึ่งมีเสียงข้างมากในสภา จะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคอยสนับสนุนอยู่ไม่ได้คอยควบคุมรัฐบาล คงเหลือแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นฝ่ายค้านเท่านั้นที่ทำหน้าที่ดังกล่าวจริง

โดยเหตุที่รัฐบาลจะต้องดำเนินนโยบายในการปกครองประเทศ ให้สอดคล้องตามเจตนาของประชาชน ฉะนั้นรัฐสภาในฐานะที่เป็นตัวแทนปวงชนทั้งประเทศจึงต้องมีการควบคุมการดำเนินงานของรัฐบาล มาตรา 142 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2538 ได้บัญญัติไว้ว่า “ ในการบริหารราชการแผ่นดิน นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีผู้ได้รับแต่งตั้งให้ว่าการกระทรวงต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภาในหน้าที่ของตนและรัฐมนตรีทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อรัฐสภาในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี ” ฉะนั้นจึงทำให้รัฐสภามีอำนาจที่จะควบคุมนโยบายทั่วไปของรัฐบาลได้ แต่เนื่องจากการควบคุมรัฐบาลนั้นมีทั้งการควบคุมจากภายในและภายนอกรัฐสภาการควบคุมจากภายนอกรัฐสภา ได้แก่ประชาชน

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา กรรณสูต (รวบรวม), เอกสารการเมืองการปกครองไทย (พ.ศ. 2417-2477) (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สถาบันสยามศึกษา, 2532), หน้า 18 - 23.

ข้าราชการและกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ส่วนการควบคุมภายในรัฐสภา ได้แก่ ตัวสมาชิกและพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรที่ร่วมกันทำหน้าที่ในรัฐสภา และวิธีการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐสภา ก็มีหลายวิธีแต่วิธีการที่สำคัญวิธีหนึ่ง ได้แก่ การเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่ลงมติ และการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะก็ได้ จึงนับว่าการควบคุมวิธีนี้ เป็นการควบคุมที่สำคัญที่สุด คือเป็นการถ่วงดุลย์ระหว่างอำนาจของสภากับรัฐบาล เพราะฝ่ายรัฐบาลก็มีสิทธิที่จะยุบสภาได้ในเมื่อเห็นว่าสภาดำเนินการไปโดยไม่เป็นไปตามที่ชอบที่ควร ส่วนสมาชิกสภาก็เช่นเดียวกันถ้าเห็นว่าการกระทำของรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีคนใด ไม่ได้ดำเนินการบริหารราชการแผ่นดินไปตามที่ชอบที่ควร ก็มีโอกาที่จะเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น และถ้าสมาชิกสภาเห็นพ้องต้องกัน บุคคลผู้นั้นก็ต้องออกจากตำแหน่งไป นับว่าเป็นเครื่องมืออันสำคัญของรัฐสภาและของฝ่ายรัฐบาลคนละอย่าง ที่ใช้กำกับควบคุมกันอยู่ ฉะนั้นในการศึกษาเรื่องฝ่ายค้านกับการยุบสภาของรัฐบาลชวน หลีกภัย เกี่ยวกับการทำงานของฝ่ายค้านในการควบคุมรัฐบาล โดยอาศัยการอภิปรายทั่วไป จะเป็นเครื่องช่วยให้ทราบถึงวิธีการและการดำเนินการ ทั้งที่เป็นมาแล้วในอดีตจนถึงปัจจุบันว่า บทบาทของสมาชิกแต่ละคนแต่ละฝ่ายหรือทั้งสภาในฐานะรัฐสภา ได้ใช้เครื่องมือที่มีอยู่นี้น้อยเพียงใดในการที่จะควบคุมรัฐบาลเพื่อให้ดำเนินนโยบายตรงตามเป้าหมายที่วางไว้

รัฐสภาไทยนั้นมีทั้งจากการเลือกตั้งและแต่งตั้ง มักจะอยู่ในตำแหน่งไม่ครบวาระถูกยุบหรือถูกรัฐประหารอยู่เสมอ จึงทำให้เกิดความรู้สึกว่ารัฐสภาไทยอ่อนแอไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และไม่ได้เป็นสถาบันที่ทรงพลังทางการเมือง เหมือนกับรัฐสภาในประเทศที่พัฒนา³ จากการศึกษาของ David Morell เรื่องบทบาทของสภาผู้แทนราษฎรไทย ในช่วง พ.ศ.2511 - 2514 ได้ชี้ให้เห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้มีบทบาทอันแสดงถึงพลังต่อรองทางการเมืองและการที่รัฐบาลของ จอมพลถนอม กิตติขจร ทำรัฐประหารตัวเองเพื่อยุบสภาและยกเลิกรัฐธรรมนูญนั้น มีสาเหตุเนื่องมาจากสภาผู้แทนราษฎรได้แสดงบทบาททางการเมืองอันกระเทือนความมั่นคงของรัฐบาล⁴ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย มีบทบาททางการเมืองที่มีความสำคัญ เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถที่จะตรวจสอบการดำเนินงานที่ไม่โปร่งใส ในการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ จนรัฐบาลจำเป็นต้องชิงยุบสภาเสียก่อน จากกรณีการปฏิรูปที่ดิน สปก.4-01 บทบาทของสมาชิก

³ Robert A.Packenham, " Legislatures and Political Development " in Allan Kornberg and Lloyd D.Musolf, eds., Legislatures in Developmental Perspectives (Durham : Duke University Press, 1970), p.546.

⁴ David Morell, " Thailand : Military Checkmate " Asia Survey, (February 1972), pp. 163-164.

สภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการตรวจสอบให้ประชาชน ได้ทราบและรับรู้ จนรัฐบาลขาดความชอบธรรม ไม่สามารถชี้แจงปัญหาต่าง ๆ ให้กระจ่าง จนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ อันสืบเนื่องมาจากผลของการอภิปรายครั้งนี้ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาบทบาทของฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรตามหลักสากล และบทบาทของฝ่ายค้านในระบบรัฐสภาไทย
2. เพื่อวิเคราะห์สถานะและการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน ในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย ว่าสามารถดำเนินการควบคุมฝ่ายรัฐบาล ได้มากน้อยเพียงใด
3. เพื่อให้ทราบบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน นอกสภามีบทบาทอย่างไรกับสังคม และมีผลกระทบต่อระบบการเมืองอย่างไรบ้าง

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน ในสมัยของรัฐบาลชวน หลีกภัย เมื่อระหว่างวันที่ 13 กันยายน 2535 ถึงวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 (รวมระยะเวลา 2 ปี 7 เดือน) โดยสนใจบทบาทการดำเนินการทำหน้าที่ในการควบคุมรัฐบาลเป็นสำคัญ นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ในด้านนิติบัญญัติ โดยเน้นศึกษาการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ เป็นสำคัญ ซึ่งการควบคุมตรวจสอบมีหลายประการคือ

1. การรับรองนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อสภาก่อนเข้ารับบริหารประเทศ
2. การอนุมัติพระราชบัญญัติว่าด้วยการงบประมาณแผ่นดิน
3. การตั้งกระทู้ถาม และ
4. การเปิดอภิปรายทั่วไปทั้งไม่ลงมติและลงมติ

ในกระบวนการควบคุมดังกล่าวนี้ การเปิดอภิปรายทั่วไปนับว่ามีความสำคัญที่สุด จนนำไปสู่การยุบสภา

สมมติฐาน

การยุบสภาผู้แทนราษฎรในสมัยของรัฐบาล ชวน หลีกภัย มีสาเหตุมาจาก

1. การควบคุมรัฐบาลของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน ในสมัยรัฐบาลชวนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้รัฐบาลไม่มีทางออกในการแก้ไขปัญหาทางอื่นนอกจากตัดสินใจยุบสภา

2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านในสมัยรัฐบาลชวนฯ มีความพร้อมและสามารถใช้สื่อมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการรวบรวมหาพยานหลักฐานในการชี้แจงให้เห็นเกี่ยวกับเรื่องความไม่ชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลชวน หลีกภัย ในเรื่องการใช้นโยบายออกสปก.4-01 มาเป็นเครื่องมือล้มบีบบังคับให้รัฐบาลต้องยอม “ ยุบสภา ”

นิยามศัพท์

ความชอบธรรมทางการเมือง หมายถึง สมรรถนะของระบบการเมืองในอันที่ทำให้ประชาชนและกลุ่มพลังทั้งหลายในระบบเชื่อว่า สถาบันทางการเมืองทั้งหลายของระบบมีความเหมาะสมดีแล้ว⁵

การยุบสภาเป็นมาตรการแก้ปัญหาทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาลในขั้นสุดท้าย อันเนื่องมาจากการที่พรรคฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ และผลของการอภิปรายทำให้รัฐบาลตระหนักว่าขาดความเชื่อถือจากประชาชน

บทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หมายถึง การกระทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย และตามความจำเป็นทางการเมืองและสังคม

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หมายถึง ผู้ที่ประชาชนมอบหมายให้ทำหน้าที่ทางการเมืองแทนประชาชน โดยที่ประชาชนเลือกเข้ามาทำหน้าที่ในรัฐสภาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ เช่น ในช่วงระยะเวลา 2 ปี ,หรือในช่วงระยะเวลา 4 ปี เป็นต้น

⁵ ดูรายละเอียดใน Seymour Martin Lipset. Political Man : The Social Bases of Politics. Garden City, N.J.:Anchor Books, 1963, pp.64 - 86.

บทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความหมายที่ใช้ในการศึกษา บทบาทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอำนาจและการปกครองต่าง ๆ ซึ่งจะมีความหมายอ้างอิงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการบริหารงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือการแสดงบทบาทในการบริหารงานรัฐบาล และการมีบทบาทในฐานะพรรคฝ่ายค้าน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือผู้ที่ได้รับความไว้วางใจในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนในเขตเลือกตั้งหรือของประเทศ ตามความหมายที่กล่าวถึงในการวิจัยครั้งนี้คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 360 คน ที่ได้รับเลือกตั้ง เข้ามาเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535

อำนาจ หมายถึง สมรรถภาพในความสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งในที่นี้จะหมายถึงอำนาจที่ขอบด้วยกฎหมายหรือมีการรองรับด้วยกฎหมาย วิธีการได้อำนาจนั้นโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง และการรักษาอำนาจนั้นจะต้องได้รับการยอมรับจากประชาชน

เสถียรภาพทางการเมือง ในที่นี้หมายถึงการสร้าง ความชอบธรรมให้การปกครองของรัฐบาลเอง (legitimization) ซึ่งหมายถึงการได้รับการยอมรับให้เกิดขึ้นแก่ผู้ถูกปกครองนั่นเอง กระบวนการสร้างความชอบธรรมนั้นจะได้รับการยอมรับจากประชาชน จะตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อถือที่ว่า การกระทำของผู้ปกครองนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเหมาะสมหาใช่เป็นการยอมรับ เพราะเกรงกลัวความรุนแรง การลอบโทษ หรือการใช้อำนาจบังคับใด ๆ⁶

การคอร์รัปชัน หมายถึง การใช้อำนาจ หรือละเว้นในการใช้อำนาจ เพื่อมุ่งหวังแก่ผลประโยชน์ กำไร ตำแหน่ง ชื่อเสียง เกียรติยศ หรือผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม โดยวิถีทางที่ฝ่าฝืนกฎหมาย หรือมาตรฐานทางศีลธรรม การดำเนินงานของรัฐบาลที่มีเจตนาเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม จะส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาล

สปก.4-01 คือเอกสารสิทธิสำหรับที่ดิน สปก.4-01 เป็นหนังสืออนุญาตให้กับเกษตรกรผู้ได้รับการคัดเลือกเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน ที่ออกตามข้อ 6. ของระเบียบคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ว่าด้วยการให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2522 สปก.4-01 ในที่นี้ หมายถึง เอกสารสิทธิสำหรับที่ดินที่รัฐบาลสมัยนายท้าว หลีกภัย ได้มอบให้แก่ประชาชนในเขตที่มีการปฏิรูปที่ดิน

⁶ Robert A. Dahl Modern political Analysis (Englewood Cliff, N.J.: Prentice Hall, 1963), pp. 19, 29.

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาและสนใจ ในเรื่องราวเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน ว่ามีบทบาทและหน้าที่ประการใดบ้าง
2. เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษา เรื่องการดำเนินการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย มีผลกระทบต่อระบบการเมืองไทยอย่างไร
3. เพื่อทราบข้อบกพร่อง ปัญหา และอุปสรรค ในบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย
4. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษา บทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแง่มุมต่าง ๆ ต่อไปในอนาคต

การนำเสนอผลการศึกษา

บทที่ 1 เป็นบทนำ อันมีใจความสำคัญเกี่ยวกับ ความเป็นมาและความสำคัญของ ปัญหา, วัตถุประสงค์ของการวิจัย, ขอบเขตของการวิจัย, แนวความคิดในการวิจัย, สมมุติฐานในการวิจัย, ระเบียบวิธีวิจัย, ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และการนำเสนอผลการศึกษา

บทที่ 2 เป็นบทที่มีใจความสำคัญเกี่ยวกับแนวความคิดและทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับ บทบาทของฝ่ายค้านในระบบประชาธิปไตยไทย ทฤษฎีความชอบธรรมทางการเมืองและทฤษฎี เกี่ยวกับการปกครองในระบบรัฐสภาแบบรัฐบาลผสม ตลอดจนผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 กล่าวถึงบทบาทของพรรคฝ่ายค้านในการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ในสมัยชวน หลีกภัย ซึ่งจะกลั่นกรองข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการเปิดอภิปรายทั่วไปในสมัยของรัฐบาลชวน ซึ่งมีจำนวน 4 ครั้ง จนกระทั่งประกาศยุบสภา โดยเน้นการแสดงออกในด้าน บทบาททางการเมืองของฝ่ายค้าน ซึ่งมีความสำคัญจนนำไปสู่การตัดสินใจยุบสภา

บทที่ 4 กล่าวถึงปัญหาในการบริหารประเทศของรัฐบาล ชวน หลีกภัย อันนำไปสู่การยุบสภา โดยเน้นถึงปัญหา สปก.4-01 ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ทำให้รัฐบาลชวน หลีกภัย หมดความชอบธรรมในการบริหารประเทศ ซึ่งจะได้วิเคราะห์ถึงเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้รัฐบาล ชวน หลีกภัย หมดความชอบธรรมในการปกครอง

บทที่ 5 เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ โดยสรุปผลจากการศึกษาเชื่อมโยงกับสมมุติฐานในการศึกษา และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นระหว่างบทบาทของฝ่ายค้านใน รัฐบาลชวน หลีกภัย พร้อมกับให้ข้อเสนอแนะในการศึกษา